

Ion Barbu vagy a tudomány költészete

Több mint egy évtizede tart a vita a humán-kultúra és a természettudományos információk újkori arányairól és egymáshoz való viszonyáról. Közvetlen közelünkben, a két világháború közötti román irodalom klasszikusainak mezőnyében szinte kortársunkként ismerhettünk meg egy olyan alkotót, a hetvenöt éve született tudósköltő, illetve költő-tudós Dan Barbilian-Ion Barbut, a világhírű matematikust, a híres Barbilian-terek megalkotóját, az immár egyetemes irodalmi érték számba menő *Joc secund* (Tükkörjáték) című, 1930-ban megjelent verskötet szerzőjét, akinek életműve a két kultúra egyik lehetséges szintézise.

„Bármennyire ellentmondónak tűnik is, a geometria egy adott ponton találkozik a költészettel“ — jelentette ki a költő 1927-ben a *Viața Literară*-nak adott egyik interjújában, majd így folytatta: „miként a geometriát, úgy a költészetet is a lehetséges létsíkok felderítésére, megragadására hivatott sajátos szimboliztikának tartom.“ *Felix Aderca* *Egy nemzedék tanúsága* című, két évvel később megjelent interjúgyűjteményében ugyancsak Barbutól a következőket olvashatjuk: „Folytatom, amit megkezdtem: a még ismeretlen, meghatározatlan létsíkok felderítését. Mi más ez, mint megannyi szorongásteli körözés pár kupola, a poliéder formájú tökély egy-némely, számszerűen elenyésző rejtélye körül.“

Barbu tudósi-racionális és költői-effektív énje egyszerre tükrözi a rejtélyeket, de természete szerint mindkettő másként. A tudósi az állításra ráfelelő tagadás nyomán kelt szintézis fogalmi valóságát ragadja meg olyképpen, hogy ez a maga mindenkori viszonylagossága miatt máris egy új, magasabb fokú összegezéshez vezető szakasz kiindulópontja. A költői én a végtelen nyugalmában tetőző teljesség vágyát testesíti meg, de állandó szorongásban él. A költői én által teljesnek vélt, de tulajdonképpen mindig csak viszonylagosan teljes megismerés-pillanatok, melyeket a tudósi én egy új összegezés felé haladtában már rég megtagadott, szépségükben is szorongatóak.

A tudósi, a racionális én tehát a maga alkotának, törvényszerűségeinek és etikájának megfelelően tükrözi a létet. Ez a tükrözés, ez az elsődleges valóságkép a dolgok értelmét ragadja meg. Ezzel párhuzamosan tükröz a másik, a költői én is, de ezt mindig csak másodlagosan, a tükrözés tükrözéseként teszi. Amilyen szenvedéllyel követte Barbu mindvégig az értelem szépségét, az abszolút igazságot, a végtelen teljességét, könnyen a tudomány bálványozójává válhatott volna. Az a tény azonban, hogy a költő a tudóst mindig már egy új nekigyűrűzés, a megismerésnek mindig már egy új ciklusa kezdetén, új gyötrelmek közt találja, újabb és újabb szorongást kelt.

Barbu tudósi énje, az embert az értelemmel azonosítva, az ember életét az értelem életként fogja fel. Ezt a gondolkodás törvényei szerint kialakított racionális, de ugyanakkor rideg képet a költői én humanizálja: az ember végtelenbe ívelő teljesség-vágya, hite abban, hogy a pillanatnyi viszonylagosban az abszolútumot fürkészti, sosem lehet szinkrónban a teremtéssel, az összegezéssel, mindig csak ellenpontosan követheti azt.

Barbu a maga tudósi gyakorlatának pozitív eredményeit sohasem abszolútizálja, még annak ellenére sem, hogy költői énje láthatóan, érzékelhetően s végső fokon a tudósira is visszahatóan szorong a racionális viszonylagosságok pillanataitól, amelyek sohasem nyújthatnak számára nyugalmat. A két erő közötti feszültség hozta létre egyik oldalon a világhírű Barbilian-tereket, a másikon pedig a tükrözés tükrözését, a magas tudomány mitikus víziókban, mítológiai elemekben oly gazdag költészetét, a Tükkörjátékot. Nem kétséges, hogy a lét tudósi-primér és költői-szekundér tükrözése során létrejött feszültség a költő és tudós Barbu sajátos világméretű alapja.

Jánky Béla